אֲבָל הָכָא דְּלָאו לְהָכִי עֲבִידִי לֵא, ואף אם יש לסוכה שתי מחיצות גמורות, אין להכשיר מחיצה נוספת מדין 'פי תקרה' אם לא נעשתה לשם כך, אולם בנסרים שהונחו לשם כך יש לומר 'פי תקרה', ונמצא שמחלוקת אביי ורבא אינה בכמות המחיצות המועילה ל'פי תקרה', אלא אם מועיל 'פי תקרה' כשלא נעשה לשם כך, ומה שהקשה רבא על אביי (לעיל יח, ב) שאין לומר 'פי תקרה' כשהפחית דופן אמצעי, זהו דוקא כשהיו בתחילה שלש דפנות ולאחר מכן הפחית מחיצה אחת, שבאופן זה הונחו הנסרים מתחילה לצורך סיכוך בלבד ולא כדי שישמשו כמחיצה, שאז לא מועיל 'פי תקרה' אף במחיצה אחת (פני יהושע, בדעת רש"י, ראה ערוך לנר).

תָּנַן וְכֵן חָצֵר הַמּוּקֶּפֶת אַכְסַדְרָה וְכוּ', ומשמעות המשנה שנקטה דין זה בסתמא, שאף כשיש לה שתי מחיצות, הסוכה פסולה. וקשה אם כן, שהרי באופן שחסרה רק מחיצה אחת, אומרים 'פי תקרה יורד וסותם' לדברי הכל (מאירי לעיל יח, ב).

רָבָא אָמַר פְּסוּלָה לֹא אָמְרִינַן לָבוּד, כיון שכל דין 'לבוד' הוא הלכה למשה מסיני, והלכה זו נאמרה רק כלפי המקום שלצורכו נעשו העמודים, וכאן שהפצימין נעשו לצורך האכסדרה ולא לצורך הסוכה, הם לא נחשבים כדופן הסוכה, ואילו אביי סובר ש'לבוד' נחשב לסתימה ומחיצה גמורה, ומחיצה מועילה משני צדדיה בשוה (רש"י). ויש שכתב, שאביי ורבא נחלקו על אופן שיש רק שני עמודים משני הצדדים, שבזה אין כלל דין 'לבוד', וכוונת הגמ' שנחלקו האם מקום זה נחשב סתום מדין 'פי תקרה', כמו שיש מקומות הנחשבים סתומים מדין 'לבוד' (ריטב"א לעיל יח, ב, ראה ביאורנו שם ד"ה רבא).

דְּאִתְּמַר נַרְאֶה מִבַּחוּץ וְשָׁוֶה מִבִּפְנִים נִידּוֹן מִשּׁוּם לֶחִי, ואף שמחיצה זו אינה מועילה מן התורה לענין שבת, שאינה ניכרת כלל במקום שצריך לגודרו, מכל מקום היא מועילה לסוכה, כי מדובר באופן שעשה צורת הפתח ברוח שלישית, וכדעת רבא לעיל (ז, א) שמחיצה שלישית ניתרת על ידי צורת הפתח, ומלבד זה צריך טפח שוחק מדרבנן, ולטפח זה מועיל כשהוא נראה מבחוץ (רא"ש א, לד, וראה שם ביאור נוסף).

■ להלכה, אם יש לסוכה שתי דפנות זו כנגד זו, ובצד השלישי יש קירוי, ושני עמודים בולטים בין האכסדרה לסוכה משני הצדדים, בין אם הם נראים מבחוץ ובין אם הם נראים מבפנים, הסוכה כשרה [כלישנא קמא בדברי רבא, לפי ביאור הרי"ף והרמב"ם] (שו"ע או"ח תרל, ח), ויש סוברים שאין לעשות סוכה באופן זה, אבל אם שתי הדפנות מחוברות כמין ג"ם, ובצד השלישי יש עמוד בולט טפח ואכסדרה, הסוכה כשרה, אף שהעמוד לא נעשה לצורך הסוכה והוא אינו נראה מבפנים [כביאור התוס' בדעת רבא] (רמ"א שם, משנ"ב שם, לז), ויש סוברים, שצריך גם צורת הפתח [כדברי הרא"ש] (משנ"ב שם, וראה פרטים נוספים במשנ"ב ובשעה"צ שם).

פְּסָל - סכך כשר, ונקרא 'פסל' לפי שהוא עשוי מפסולת גורן ויקב (רש"י לעיל ד, א).

קָנִים הַיּוֹצְאִים לְאָחוֹרֵי סוּכָּה - לצד החיצוני של הדופן האמצעית [ראה להלן עמ' 213 ציור קצח] (רש"י).

הוֹאִיל וּלְגַוַּאי עֲבִידִי וְכוּ' - שמתחילה הועמדו הדפנות לצורך הסוכה הפנימית, אולם לאחר מכן הכניסו את הדופן האמצעית פנימה משום שלא היה להם צורך בכל גודל הסוכה, ובכך נוצרה הסוכה החיצונית, ולא היתה דעתם כלל שישמשו הדפנות לסוכה זו (רש"י), ומכל מקום נתחדש שהן כשרות לסוכה, והוצרכו ללמדנו זאת אף שנתבאר במשנה (לעיל יז, א) שחצר המוקפת אכסדרה, מחיצותיה ראויות לשמש לדפנות סוכה אף שנעשו לשמש את הבית ולא את האכסדרה, כיון שאותן דפנות נעשו לבנין קבע, והבונה מחיצה קבועה דעתו לכל השימושים שיעשו בה, אבל כאן נעשו הדפנות לצורך דירת עראי (ריטב"א). ויש שפירש, שמחיצות חצר המוקפת אכסדרה עשויות לשמש גם לאכסדרה, כיון שהאכסדרה טפילה לבית, שדרכה נכנסים ויוצאים לבית ולכן מועילים מחיצות הבית גם לאכסדרה, מה שאין כן כאן שהדפנות נעשו כדי לשמש מחיצות למקום אחר, ולכן הוצרכו ללמדנו שאף הן כשרות לסוכה (פני יהושע). ויש שכתבו, שפשוט שהדפנות שנעשו לצורך הסוכה הפנימית ראויות לשמש גם לסוכה החיצונית, וכוונת הגמ' היא לקנים היוצאים לאחורי סוכה, שהם כשרים אף שלא נעשו כדי לשמש כצל למקום זה (תוס' ד"ה לבראי), משום שתחילת עשייתם היא לצל (מאירי, וראה שפת אמת שצידד שלדעת רש"י אין להכשיר אלא באופן שנעשה לצל במקום זה ולאחר מכן הוכנסה הדופן פנימה). ■ להלכה, אם הסכך יוצא לאחורי הסוכה, ומקום זה מוקף בשלש דפנות, הרי זו סוכה כשרה, אף אם ניכר שהדופן האמצעית נעשתה רק לצורך הסוכה הפנימית (שו"ע או"ח תרלא, ו, ומשנ"ב שם, יד).

בָּקָנִים הַיּוֹצְאִים לִפְנִים מִן הַסּוּכָּה, ודופן אחת נמשכת לכל אורכם [ראה להלן עמ' 213 ציור קצט] (רש"י), והדופן שכנגדה ארוכה משבעה טפחים, אך אינה נמשכת לאורך כל הקנים, ובכך ניכר שנתכוון לעשות סוכה רק בחלק שבין שתי המחיצות, כי אילו היה רוצה לעשות סוכה תחת כל הקנים ולהעמיד לה מחיצות בשיעור הנצרך בלבד, היה עושה מחיצה שלישית רק שבעה טפחים, או טפח וצורת הפתח בלבד (רא"ש א, לה ולעיל ס"ג, בדעת רש"י, ומשנ"ב תרלא, טו).

מַהוּ דְּתֵימָא הָא לֵית בָּהּ הֶכְשֵׁר סוּכָּה - שהמקום שתחת הקנים היוצאים נדון כסוכה בפני עצמה, ומאחר שאין לו שלש דפנות, הוא פסול (רש"י ומהרש"א בדעתו; רא"ש א, לה, ראה ערוך לנר).

קָא מַשְׁמַע לָן, שכל המקום שכנגד הדופן הארוכה נדון כחלק מהסוכה, והוא נחשב כמוקף בשלש דפנות, משום שאין צורך אלא בשתי דפנות כהלכתן ושלישית טפח (רש"י), ואף שלא נתכוון שיהיה מקום זה חלק מהסוכה, אין הדבר תלוי בדעתו, לפי שעשיית הסוכה אינה צריכה כוונה (שו"ע הרב או"ח תרלא, ט, ראה חזו"א או"ח קמד, א). ■ וכן נפסק להלכה (שו"ע שם, ז, ומשנ"ב שם, טו).

שֶׁרּוּבָּהּ צִלָּתָהּ מְרוּבָּה וְכוּ' - ברוב הסוכה יש יותר צל מחמה, ובחלק מועט ממנה יש יותר חמה מצל, וכשמצרפים את הצל והחמה של כל הסוכה, הצל מרובה מהחמה [ראה להלן עמ' 213 ציור ר] (רא"ש א, לה). אולם אם יש בה חלק קטן שבו הצל מרובה מאוד, וברוב הסוכה החמה מרובה מעט מהצל, הסוכה פסולה, אף שבסך הכל צילתה מרובה, משום שצריך שרוב הסוכה יהיה מסוכך כהלכתו (רבינו ירוחם תולדות אדם וחוה ח, א, דרכי משה תרלא, א, בדעת הרא"ש והטור).

מַהוּ דְּתֵימָא תִּפְסֵל בְּהַךְ פּוּרְתָּא - שאותו חלק שיש בו חמה מרובה נחשב כאויר, ואם יש בו שלשה טפחים הוא פוסל את כל הסוכה (ע"פ רש"י וריב"ן). ויש שפירשו, שאותו חלק לא יחשב חלק מהסוכה, ויהיה אסור לשבת תחתיו (רא"ה; ר"ן ט, א מדפי הרי"ף, ראה שם גירסא אחרת בגמ'), ואף למסקנת הגמ' שמצטרף, אם יש בחלק זה שיעור סוכה, יש לצדד שאינו מצטרף לשאר הסוכה (ר"ן שם).

■ המשך במילואים עמ' 124